

УДК 336:631.11.16:338.43

І.О. Крюкова, д-р екон. наук

Одеський державний аграрний університет, м. Одеса, Україна

Н.В. Лагодієнко, канд. екон. наук

Миколаївський національний аграрний університет, Миколаїв, Україна

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ПОТОКОВИХ КОНЦЕПЦІЙ У НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВ АПВ

И.А. Крюкова, д-р экон. наук

Одесский государственный аграрный университет, г. Одесса, Украина

Н.В. Лагодиеенко, канд. экон. наук

Николаевский национальный аграрный университет, Николаев, Украина

ИМПЛЕМЕНТАЦИЯ ПОТОКОВЫХ КОНЦЕПЦИЙ В НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ УПРАВЛЕНИЯ ФИНАНСОВОЙ БЕЗОПАСНОСТЬЮ ПРЕДПРИЯТИЙ АПП

Iryna Kriukova, Doctor of Economics

Odessa State Agrarian University, Odessa, Ukraine

Natalia Lagodienko, PhD in Economics

Mykolayiv National Agrarian University, Mykolayiv, Ukraine

IMPLEMENTATION OF STREAMING CONCEPTS IN SCIENTIFIC AND METHODOLOGICAL ASPECTS OF THE MANAGEMENT OF FINANCIAL SECURITY OF AGRO-INDUSTRIAL ENTERPRISES

Обґрунтовано основні засади та фактори забезпечення фінансової безпеки агропромислових підприємств. Консолідовано і систематизовано сукупність факторів макро-, мезо- та мікрорівня, які здійснюють вплив на рівень фінансової безпеки бізнес-структур у секторі АПВ. Зроблено акцент, що пріоритетною сферою в системі забезпечення фінансової безпеки підприємства постає площина задоволення інтересів власників бізнесу завдяки максимізації його ринкової вартості. Запропоновано методичну схему оцінювання рівня фінансової безпеки розвитку підприємства на засадах потокових концепцій управління.

Ключові слова: фінансова безпека, інноваційний розвиток, ризики, загрози, вартість бізнесу, потокові концепції управління, агропромислові підприємства.

Обоснованы основные аспекты и факторы обеспечения финансовой безопасности предприятий АПП. Консолидирована и систематизирована совокупность факторов макро-, мезо- и микроуровня, которые осуществляют влияние на уровень финансовой безопасности бизнес-структур в секторе АПП. Акцентировано, что в качестве приоритетной сферы в системе обеспечения финансовой безопасности предприятия выступает плоскость удовлетворения финансовых интересов владельцев бизнеса путем максимизации его рыночной стоимости. Предложена методическая схема оценивания уровня финансовой безопасности инновационного развития предприятия на основе потоковых концепций управления.

Ключевые слова: финансовая безопасность, инновационное развитие, риски, угрозы, стоимость бизнеса, потоковые концепции управления, агропромышленные предприятия.

The basic aspects and factors to ensure the financial security of the APC enterprises are considered in the article. Set of factors macro-, meso- and the microlevel which carry out influence on the level of financial safety of business structures in control device for pre-launch and launching sector is consolidated and systematized. It is determined that as a priority area in the system of financial security is the plane satisfy financial interests of owners by maximizing the market value of the business. The methodical scheme evaluation of the level of financial security on the basis of innovative development of the enterprise flow management concepts have been proposed here.

Key words: financial security, innovative development, risks, threats, business value, stream concepts of management, agro-industrial enterprises.

Постановка проблеми. У сучасних умовах фінансової нестабільності, диспропорціях та різновекторності руху фінансових потоків, економічних труднощів здійснення фінансових й інноваційних процесів в агропромисловому секторі національної економіки особливого значення набуває формування ефективної архітектури інноваційного розвитку підприємств галузі. Науково-теоретична та методологічна спадщина фінансової науки створила фундаментальні основи для дослідження економічних процесів і явищ, що відбуваються в економіці, для забезпечення розширеного відтворення кінцевого продукту АПК та продовольчої безпеки країни. Надзвичайно важливого значення в цьому контексті набуває проблема забезпечення належного рівня фінансової безпеки галузі, яка визна-

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

чає успішність розвитку сукупності інтегрованих сфер і видів діяльності, реалізації економічного курсу розвитку держави та підвищення рівня добробуту нації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукові дослідження обраного проблемного поля свідчать, що питання забезпечення фінансової безпеки постає в центрі уваги як вітчизняних, так і зарубіжних учених-економістів. Останнім часом значної актуальності набувають пропозиції, пов'язані із забезпеченням фінансової безпеки в контексті формування фінансової архітектури підприємства, застосування сучасних вартісних концепцій фінансового менеджменту, нарощування ринкової вартості бізнесу.

Значний внесок у розвиток теорії та методології зазначених наукових аспектів внесли такі відомі вчені-економісти, як: О.В. Ареф'єва, І.О. Бланк, М.Я. Дем'яненко, В.М. Геєць, К.С. Горячева, І.Ю. Гришова, Т.Б. Кузенко, Б.Й. Пасхавер, А.Ю. Присяжнюк, П.А. Стецюк, Т.С. Шабатура, І.Б. Хома, А.В. Чупіс та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Складність і багатогранність цієї проблеми та її принципова важливість у сфері АПВ зумовлюють доцільність проведення подальших наукових досліджень. Зокрема, потребує уточнення методика експрес-діагностики досягнутого рівня фінансової безпеки підприємств з урахуванням сучасних технологій побудови фінансової архітектури інноваційного розвитку, яка на сучасному етапі має враховувати вартісні орієнтири агропромислового бізнесу.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є дослідження методичних засад управління фінансовою безпекою та доповнення методичного базису оцінювання її рівня поточними концепціями фінансового менеджменту в контексті забезпечення інноваційного розвитку підприємств АПВ.

Виклад основного матеріалу. Багатогранність і глибокий концептуальний зміст дефініції «фінансова безпека» зумовлюють відсутність єдиного методичного підходу до визначення її сутності та основних складових. Підсумком критичного огляду літературних джерел стало відокремлення найбільш поширених у фінансовій літературі концепцій до визначення сутності фінансової безпеки.

Концептуальні засади Закону України «Про основи національної безпеки України» поклали як домінуючі основи визначення фінансової безпеки з погляду макроекономічних процесів регулювання в дослідженнях відомих вітчизняних науковців. Значна кількість вітчизняних дослідників розглядають питання забезпечення фінансової безпеки на макро-рівні в контексті формування національної або економічної безпеки країни, галузі, сектору [7]. Такого методичного підходу додержуються О.В. Гривківська [3], В.М. Мельник [8], які серед основних елементів фінансової безпеки розглядають: бюджетну, валютну, грошово-кредитну, боргову, безпеку страхового і фондового ринку, банківську безпеку.

І.О. Бланк, К.С. Горячева, Т.С. Шабатура, А.В. Чупіс досліджують поняття та зміст фінансової безпеки підприємства з позиції рівня забезпеченості фінансовими ресурсами, захищеності фінансових інтересів, механізму оптимізації їх розвитку, досягнення сталого фінансового стану та відповідного рівня ліквідності [1; 2; 5; 11].

У сучасних умовах, коли кризова ситуація звернула увагу фінансових менеджерів на обґрунтування та реалізацію сучасних концепцій управління господарською діяльністю, постало питання забезпечення сталого розвитку та розроблення механізму протидії загрозам при мінімальному забезпеченні фінансовими ресурсами. Таким методичним підходом можна вважати системно-поточковий підхід, використання методологічних засад якого дозволяє приймати ефективні управлінські рішення та забезпечити відповідний рівень фінансової безпеки [6; 12]. З урахуванням нерозривності механізму формування та взаємодії всіх видів ресурсів, фінансових потоків, фінансових результатів та фінансової стійкості підприємства вважаємо доцільним розглядати фінансову безпеку у призмі концепції управління фінансовими потоками. В такому контексті фінансова безпека підприємства може розглядатись як здатність до ефективного управління фінансовими потоками, що дозволяє забез-

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

печити стійкий фінансовий стан, реалізацію фінансової стратегії та протидію наявним чи потенційним загрозам сталого розвитку підприємства.

Досвід показує, що проблема забезпечення достатнього рівня фінансової безпеки криється в інституційній неспроможності фінансової архітектоніці вітчизняних підприємств АПВ. Основними проблемними аспектами в цій сфері постають: невідповідність руху фінансових потоків стратегічним завданням розвитку підприємства, обмеженість фінансових ресурсів, проблема інструментального забезпечення вирішення фінансових завдань [4]. Важливість побудови фінансової архітектоніки у забезпеченні фінансової безпеки молокопереробних підприємств очевидна, адже вона формується сукупністю та складом фінансових ресурсів та джерел їх утворення, що забезпечуються інвесторами, власниками, позичальниками, кредиторами і зумовлюють характер руху фінансових та грошових потоків підприємства. Ці аспекти формують ліквідність, фінансовий стан підприємства, спроможність подолати ризики діяльності та забезпечувати свій сталий розвиток у майбутньому.

Дослідження теорії та практики функціонування агропромислових підприємств дозволило визначити основні аспекти формування їхньої фінансової безпеки:

- 1) системоутворюючим фактором формування фінансової безпеки є рівень забезпеченості підприємств ресурсним потенціалом, зокрема, фінансовими ресурсами;
- 2) фінансова безпека формується завдяки забезпеченню збалансованої структури капіталу та активів, фінансових потоків та зобов'язань підприємства, що віддзеркалюється у формуванні фінансової архітектури розвитку суб'єкта господарювання;
- 3) фінансова безпека є доміантним чинником, який визначає фінансовий стан та рівень ліквідності підприємств; забезпечує можливості нарощування інвестиційних потоків та підвищення інвестиційного рейтингу підприємств АПВ;
- 4) кількісно відображається в покращенні показників фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання; є основою підвищення ринкової вартості агропромислового бізнесу, реалізації його фінансових стратегій розвитку та інтересів власників;
- 5) дозволяє проводити своєчасний моніторинг та нівелювати фактичні та потенційні ризики і загрози та реалізувати довгострокову фінансову стратегію розвитку підприємств.

Головним критерієм забезпечення фінансової безпеки вітчизняних підприємств є здатність протидіяти наявним і можливим ризикам, загрозам та дії несприятливих факторів внутрішнього та зовнішнього характеру. На підставі проведених досліджень основних проблемних аспектів розвитку АПВ, з урахуванням такого критерію забезпечення фінансової безпеки господарюючих суб'єктів, всі фактори, які здійснюють вплив на її рівень, можна поділити на внутрішні, галузеві та зовнішні (рис. 1).

До першої групи факторів доцільно віднести фактори зовнішнього характеру, які властиві сучасному етапу розвитку економіки країни в цілому. Друга група факторів акумулює основні загрозливі чинники, що притаманні для агропромислового виробництва і є похідними від специфіки його функціонування. Третю групу факторів складають фактори внутрішнього характеру, які сформувались безпосередньо на підприємствах внаслідок дії чинників першої та другої груп.

Відповідно до досліджень професора І.О. Бланка, процес управління фінансовою безпекою підприємства досягає своєї головної мети та виконує поставлені завдання через реалізацію притаманних їй функцій. Функції фінансової безпеки автор поділяє на дві основні групи: 1) функції управління фінансовою безпекою підприємства як управлінської системи (функції, характерні для різного виду менеджменту з урахуванням специфіки безпеки); 2) функції управління фінансовою безпекою підприємства як спеціалізованої системи менеджменту. Склад цих функцій визначається конкретним видом фінансових інтересів підприємства, які потребують захисту [1].

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

Визначення функцій фінансового менеджменту стосовно управління та забезпечення належного рівня фінансової безпеки підприємств є основним елементом системи такого управління. Загальна схема формування фінансової безпеки охоплює сукупність послідовних заходів та функцій, що створюють передумови для розроблення ефективного механізму адаптації підприємства до змінливих умов господарювання та протидії внутрішнім і зовнішнім загрозам. Як основні функції системи забезпечення фінансової безпеки підприємств вітчизняні науковці відзначають [9; 10] формування достатнього ефективного обсягу економічних ресурсів (капіталу, інформації, технології, персоналу):

- 1) розроблення стратегії забезпечення фінансової безпеки та нейтралізації потенційних внутрішніх і зовнішніх загроз;
- 2) тактичне фінансове планування заходів із забезпечення відповідного рівня безпеки за всіма її функціональними складовими;
- 3) розроблення критеріїв та методичних засад оцінювання фінансової безпеки;
- 4) проведення оцінювання та аналізу рівня фінансової безпеки підприємства;
- 5) формування політики і визначення перспективних напрямів реалізації довгострокової мети діяльності підприємства;
- 6) контроль за процесом виконання поставлених завдань та досягнення стратегічних цілей підприємства.

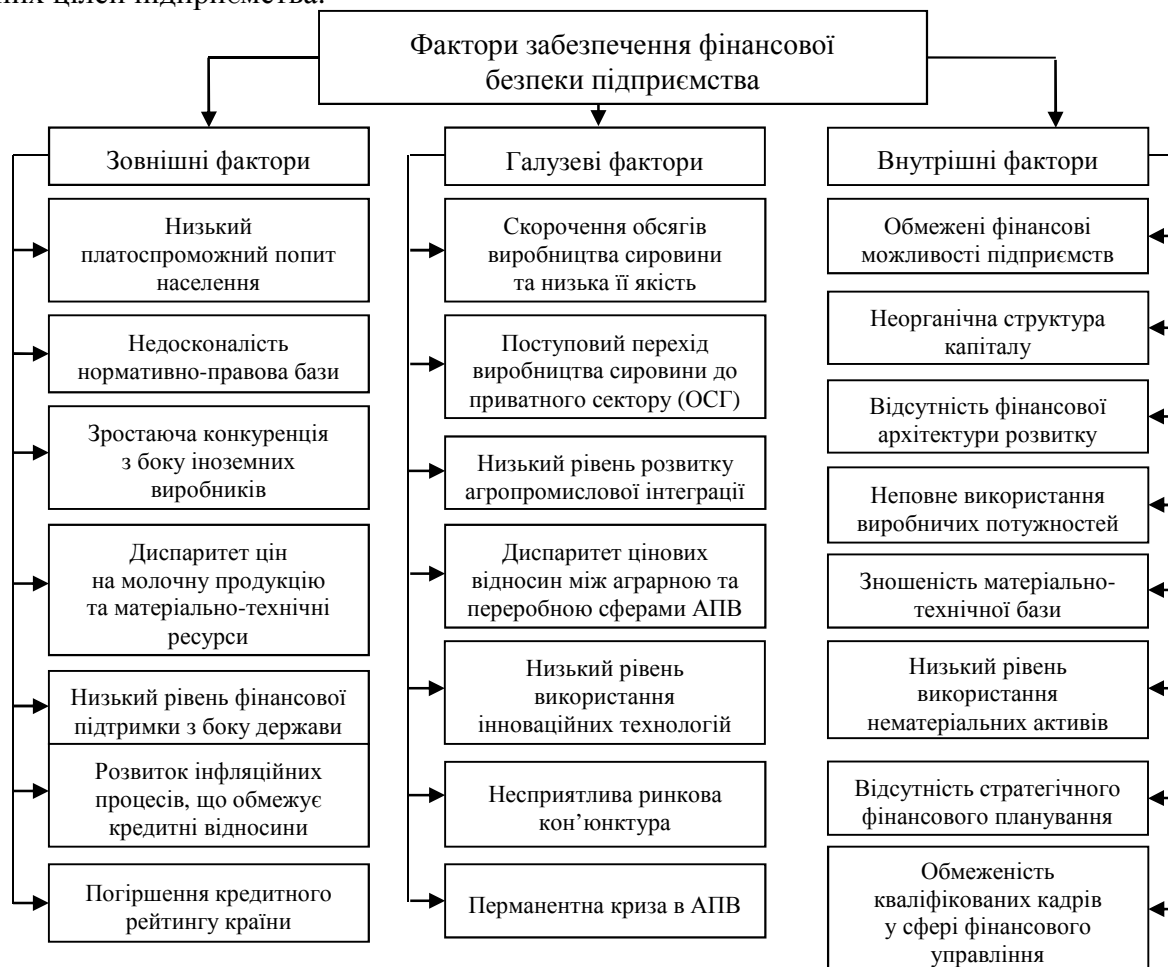

Рис. 1. Фактори забезпечення фінансової безпеки підприємств АПВ

Джерело: складено автором на основі [5; 8; 9; 10].

Доповнюючи зазначений методичний підхід, вважаємо доцільним виділити сферу фінансових інтересів власників у контексті забезпечення фінансової безпеки підприємства в такій компліментарності:

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

- 1) достатність фінансових ресурсів для забезпечення фінансової стабільності діяльності підприємства;
- 2) зростання рівня дохідності залученого інвестиційних потоків;
- 3) зростання ступеня інвестиційно-інноваційної активності підприємства;
- 4) ефективний механізм моніторингу, оцінювання та нівелювання ризиків діяльності;
- 5) підвищення рівня дохідності власників та ринкової вартості бізнесу.

Одним з найбільш дискусійних у наукових колах є процес фінансової діагностики та оцінювання рівня безпеки функціонування господарюючих суб'єктів. У різних площинах діяльності підприємства комплексна оцінка рівня фінансової безпеки є досить складною з методологічного погляду та практично завжди викликає спірні питання серед науковців та фахівців-практиків. Ускладнюють методичний процес оцінювання фінансової безпеки реалії переходу господарюючих суб'єктів АПВ на інноваційну модель розвитку, яка проголошена стратегічним пріоритетом забезпечення продовольчої безпеки країни та підвищення рівня конкурентоспроможності вітчизняного АПВ.

Домінантною базою оцінювання рівня фінансової безпеки має стати логічна схема, яка розкриває функціональний зміст сучасної архітектури інноваційного розвитку підприємства та дозволяє власникам бізнесу реалізовувати свої фінансові інтереси. В основі такої логічної схеми методично покладена потокова концепція кругообігу перетворення ресурсів на відповідні види та обсяги інвестиційно-фінансових потоків, які у процесі господарського застосування забезпечують інноваційні трансформації, отримання відповідних фінансових результатів та постають джерелом створення додаткової вартості. Новостворені фінансові потоки доданої вартості є джерелом комплексу заходів з реалізації стратегії інноваційного розвитку, дієвість якої визначається на підставі кількісних критеріїв та параметрів фінансової безпеки архітектури підприємства. Головним критерієм фінансової безпеки архітектури інноваційного розвитку підприємства виступає ступінь захищеності і задоволення фінансових інтересів власників цього бізнесу та вартісна оцінка бізнесу як об'єкта купівлі-продажу на ринку (рис. 2).

Запропонована логічна схема оцінювання рівня фінансової безпеки архітектури інноваційного розвитку підприємства потребує відображення якісних параметрів, що віддзеркалюються у системі кількісних показників.

Аналіз сучасних методологічних засад оцінювання рівня фінансової безпеки показав, що більшість учених зосереджують свої зусилля на дослідженні фінансового стану і результатів фінансової діяльності господарюючих суб'єктів з метою визначення рівня захищеності інтересів власників від фактичних чи потенційних загроз.

Методологічна концепція оцінювання рівня фінансової безпеки інноваційного розвитку ґрунтується на системних принципах аналізу зовнішнього і внутрішнього середовища, що формують комплекс факторів, які здійснюють каталізаційний або дестабілізаційний вплив на рівень інноваційної активності господарюючих суб'єктів. Головним завданням архітектури інноваційного розвитку підприємств є зміна ключових орієнтирів господарської діяльності з управління бізнесом на управління вартістю бізнесу.

Методика експрес-діагностики оцінювання рівня інноваційної безпеки передбачає аналіз результативності здійснення основних бізнес-проектів та процесу господарювання підприємства загалом. Використовуючи надбання сучасної теорії, методології та практики оцінювання рівня фінансової безпеки, вважаємо доцільним застосувати під час оцінювання результативності поєднання всіх елементів архітектури інноваційного розвитку підприємства потокові концепції фінансового менеджменту, ядром яких є інвестиційно-фінансові потоки. При цьому використання відомих фінансових концепцій управління (наприклад, Cash Cow), орієнтованих на мінімізацію поточних інвестицій та максимізацію теперішньої маси прибутку, втрачає свою актуальність внаслідок звуження перспектив нарощування вартісного потенціалу суб'єктів господарювання. У

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

зв'язку з цим головна увага при забезпеченні фінансової безпеки та здійснення фінансового управління має приділятися диверсифікації активів, пошуку зовнішніх фінансових потоків та процесам реінвестування прибутку. Інтегральним показником, що виступає як концентрований показник результативності використання фінансових потоків, спрямованих на фінансування інноваційного розвитку підприємства, має стати консолідована ринкова вартість бізнесу. Така консолідована вартість розкриває потоковий фундаментальний зміст теорії формування ефективної архітектури інноваційних перетворень і свідчить про результативність системи фінансового менеджменту, що трансформує ресурси для виробництва матеріальних благ. Консолідована вартість, як інтегральний критерій, розкриває вартісний характер діяльності підприємства на ринку та визначається двоїстою природою: як джерело фінансування інноваційного розвитку, що є підґрунтям нарощування обсягів виробництва і реалізації, підвищення рівня конкурентоспроможності підприємства на ринку, та як збільшення вартості активів, нарощування обсягів фінансових потоків, вартість яких визначає вартість бізнесу в цілому.

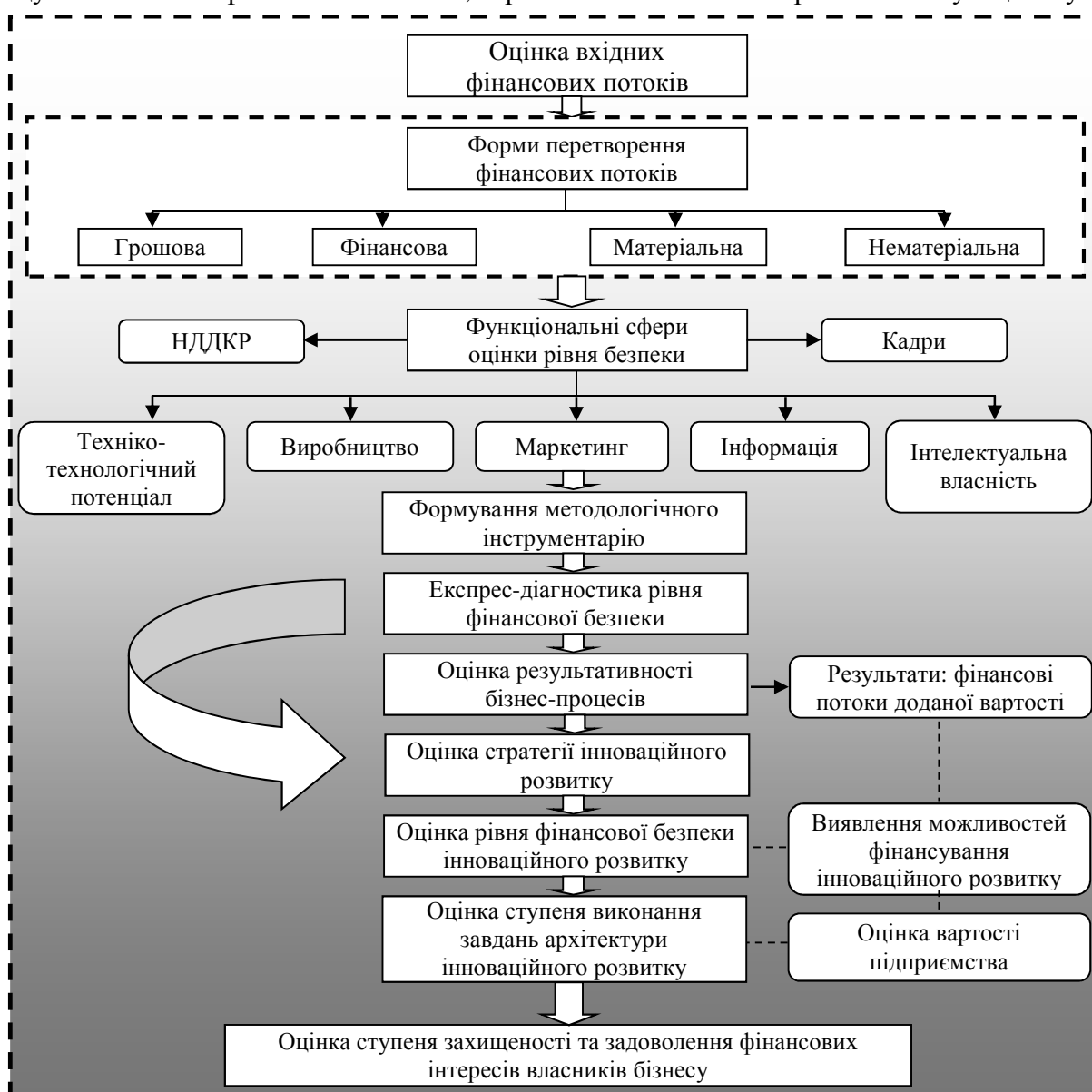

Рис. 2. Методична схема оцінювання рівня фінансової безпеки інноваційного розвитку підприємств АПВ на основі поточкових концепцій

Джерело: складено автором.

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

Висновки і пропозиції. Наукові дослідження базових аспектів оцінювання рівня фінансової безпеки підприємств показали домінування ортодоксальних методичних підходів у системі діагностики. Разом з тим сучасна практика має використовувати новітні концепції і методики, які стратегічно орієнтовані на переформатування системи цінностей і головних цілей фінансового управління в напрямі формування інноваційної архітектури розвитку, генеральною метою якої постає нарощування ринкової вартості бізнесу і задоволення фінансових інтересів власників. Нарощування вартості агропромислового бізнесу створює підстави для підвищення рівня конкурентоспроможності бізнесу, його фінансової стійкості до ризиків і загроз, формує передумови активного включення вітчизняних підприємств до європейської системи фінансового управління. Головна увага при імplementації вартісних концепцій фінансового менеджменту у практику господарювання агропромислових формувань має приділятися інноваційній складовій та її структурним компонентам, провідними з яких, що якісно і кількісно впливають на вартість бізнесу, є людський капітал і нематеріальні активи, які стратегічно формують каркас фінансової міцності та безпеки підприємства. Перспективами подальших наукових досліджень у такому контексті постають пошук й обґрунтування інноваційних інструментів і конкретних механізмів забезпечення фінансової безпеки та досягнення довгострокових цілей розвитку підприємства.

Список використаних джерел

1. *Бланк И. А.* Управление финансовой безопасностью / И. А. Бланк. – К. : Ника-Центр, 2004. – 784 с.
2. *Горячева К. С.* Фінансова безпека підприємства. Сутність та місце в системі економічної безпеки / К. С. Горячева // Економіст. – 2003. – № 8. – С. 65–67.
3. *Гривківська О. В.* Забезпечення фінансової безпеки сільського господарства : монографія / О. В. Гривківська. – Тернопіль : Астон, 2012. – 340 с.
4. *Гришова И. Ю.* Инновационная модель развития предприятий молокоперерабатывающей отрасли / И. Ю. Гришова, И. А. Крюкова // Вектор науки Тольяттинского государственного университета. Серия: экономика и управление. – 2014. – № 1(16). – С. 20–24.
5. *Гришова И. Ю.* Зміцнення фінансової складової економічної безпеки підприємства / И. Ю. Гришова, Т. С. Шабатура // Облік і фінанси. – 2013. – № 1. – С. 99–105.
6. *Коупленд Т.* Стоимость компаний: оценка и управление / Т. Коупленд, Т. Колер, Дж. Мурин. – М. : ЗАО «Олимп-Бизнес», 2008. – 576 с.
7. *Кужель В. В.* Імунізація економіки агропродовольчої сфери у контексті реалізації принципів соціальної відповідальності бізнесу / В. В. Кужель // Економічний форум. – 2014. – № 3. – С. 17–22.
8. *Мельник В. М.* Фінансова архітектура національних корпорацій та її вплив на ефективність фінансової діяльності : монографія / В. М. Мельник, Н. В. Бичкова. – Тернопіль : Астон, 2012. – 244 с.
9. *Митяй О. В.* Вплив економічних ризиків на фінансову безпеку аграрних підприємств / О. В. Митяй // Економіка: реалії часу. – 2013. – № 4 (9). – С. 98–107.
10. *Петіна Л. В.* Управління фінансовими потоками сільськогосподарських підприємств / Л. В. Петіна // Облік і фінанси АПК. – 2011. – № 2. – С. 117–122.
11. *Чупіс А. В.* Фінансова безпека сільськогосподарських підприємств / А. В. Чупіс // Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія «Фінанси і кредит». – 2009. – № 2. – С. 45–49.
12. *Garber P.* Managing Risk to Financial Markets from Capital Flows the Role of Prudential Regulation / P. Garber // International Journal of Economics. – 1999. – July, vol. 1. – P. 119–131.